

О ВОКАЛУ А У СРПСКИМ ПОСАВСКИМ ГОВОРИМА ИЗМЕЂУ ВРБАСА И УКРИНЕ²

У раду се на основу прикупљене дијалекатске грађе на посавском подручју између ријека Врбаса и Укрине приказује судбина вокала *a* у овом ареалу, те се пореди са стањем у неким другим мање или више сродним говорима.

Кључне ријечи: Вокал *a*, затворено *a*, промјена *pa > pe*, губљење вокала *a*, затварање вокала *a* у правцу *e*, затварање вокала *a* у правцу *o*, источнохерцеговачки (херцеговачко-крајишки) дијалекат.

Уводне напомене

1. Истраживани простор налази се на сјеверу Републике Српске и БиХ, а омеђен је ријекама Савом са сјевера, Укрином са истока, Врбасом са запада, док јужна граница није најјасније одређена. Обухвата дијелове србачке, прњаворске и дервентске општине, те мањи дио босанскобродске општине.

У погледу рељефа ова област Посавине захвата равничарски низијски дио, те брежуљкасто терцијарно земљиште у сливовима доњих токова Врбаса и Укрине. На сјеверозападу се издиже острвска планина Мотајица, са нешто другачијом геолошком грађом од осталог простора.

Главне социјалне и економско-географске одлике овог дијела Посавине су знатна насељеност, велики број мањих насеља (села су знатно мања него у низији), неколико већих градских центара (Србац, Прњавор, Дервента), пољопривреда и сточарство дјелимично су развијени, а у брежуљкастом дијелу и воћарство, недовољно развијен саобраћај и др.

На посавском подручју које је тема овог рада српско православно становништво чини апсолутну већину, а тако је било и прије избијања последњег грађанског рата у БиХ (1992–1995). Структура становништва последица је различитих историјских догађаја и бурних кретања становни-

¹ kozomara.dragomir@yahoo.com

² Дио докторске дисертације у рукопису под насловом *Српски посавски говори између Врбаса и Укрине (фонетске и морфолошке особине)*, одбрањене 5. 9. 2013. године на Филолошком факултету у Бањалуци.

ка са овдашњих простора. О свом поријеклу становници врло мало знају и углавном су „чули“ да су поријеклом из Херцеговине.

2. Већина српских говора источније од ријеке Врбас у средишњим дијеловима сјеверне Босне припада ареалу српских ијекавских говора који до почетка 21. вијека нису били предмет интензивнијих дијалектолошких истраживања. И српски посавски говори између Врбаса и Украине спадају у ту скупину.

Истина, рад *Говори сјеверне и сјевероисточне Босне* (БХДЗБ 1985), настао као коауторски извјештај Д. Вујичића, Д. Брозовића, А. Пеце и Ј. Баотића о резултатима истраживања спроведених у оквиру пројекта *Босанскохерцеговачки дијалекатски комплекс – синхронијска дескрипција и однос према стандарднојезичком изразу у Босни и Херцеговини*, представља први обимнији приказ говорних особина становништва које настањује наведене просторе. Саопштено је у томе раду подоста дијалекатских података, међу којима и оних забиљежених у одређеном броју пунктова које настањује православно српско становништво. Међутим, с једне стране релативно скроман избор таквих пунктова, а посебно – како су то неке касније провјере показале – евидентне грешке теренских истраживача (чија се имена не наводе у раду) утичу на то да се велик број тамо презентованих података, бар оних који „репрезентују“ говоре српског становништва, мора узимати с озбиљном резервом.

Тек у новије вријеме, тачније од 2002. године, појавили су се радови који наговјештавају да су почела нешто интензивнија и систематичнија испитивања овог говорног комплекса, а то су првенствено радови проф. М. Драгичевића о говорима требавских Срба (Драгичевић 2002 и 2004), затим о говору села Бранешци код Челинца (Драгичевић 2003), Бање Врућице крај Теслића (Драгичевић 2007), села Кремне код Прњавора (Драгичевић 2008), те трију насеља у околини Дервенте (Драгичевић 2010 и 2011).

Доста синтаксичких појединости из говора Срба добојског краја може се наћи у неколико краћих радова проф. С. Танасића (Танасић 2000, 2004^а, 2004^б, 2006, 2007 и 2009), а нешто података о консонантском систему говора села Станара код Добоја у мом раду (Козомара 2003). Говор села Чечаве описао сам у још необјављеном магистарском раду (Козомара 2005), док је говор младих Дервенте истражила С. Цукут (Цукут 2013).

Врсне анализе појединих слојева лексике из говора српског становништва које настањује најзападније предјеле поменутог ареала дала је у неколико својих радова проф. Д. Црњак (в. Црњак 2006, 2007, 2009 и 2011).

Према класификацији проф. Ивића и Драгичевића³, а на основу помнутих радова и теренских истраживања за овај рад, може се закључити да српски посавски говори између Врбаса и Украине припадају источном огранку сјеверозападних говора источнохерцеговачког (херцеговачко-крајишког дијалекта).

³ В. Драгичевић 1986, 226–228 и Ивић 1996, 146–147.

Грађа

3. Кад је у питању вокализам, у српским посавским говорима између Врбаса и Украине, уз већ редовни проблем рефлекса некадашњег вокала *jat* у ијекавској изговорној варијанти, у средишту проблема је затворенији изговор дугог вокала *a*.

Сада већ давне, 1963. године, проф. Вуковић је изнио тврдњу по којој је, генерално гледано, вокални систем у знатном говорном простору Босне „изразито изменио боју својих дугих вокала *a*, *o*, *e*“⁴. Ова Вуковићева констатација у потпуности је валидна за изговор вокала *a* у говорима који су предмет овог рада. Овдје је, наиме, помјереност дугог вокала *a* у правцу *o* веома честа појава и јавља се независно од позиције у ријечима и фонемског окружења.

На појаву затвореног *a* у змијањском говору указао је Д. Петровић: „Дуго *a*, без обзира на то да ли је акцентовано или не, на знатном делу овог терена показује више-мање јасну тенденцију ка затварању, при чему је то најизразитије у суседству лабијалних консонаната и сонаната, али не и искључиво у њиховом суседству“⁵.

Сличну ситуацију налазимо и у неким насељима из околине Дервенте која нису обухваћена овим радом⁶, у западnobосанским ијекавским говорима у раду М. Дешића⁷, у икавскошћакавским говорима западне Босне⁸, у говорима сјеверне и сјевероисточне Босне⁹, у говору Јајца и околине¹⁰, у неколико села у говору посавских шћакаваца¹¹, у ијекавскошћакавским говорима¹², у међуријечју Неретве и Ријеке дубровачке¹³, и другим штокавским и шћакавским говорима.

Оно што је веома битно за нашу расправу јесте сљедеће:

„Izvjесnog zatvaranja vokala *a* има i u derventskom kraju kod jekavaca svih triju nacionalnosti, kao i kod muslimanskog ikavsko-jekavskog živilja. No, za razliku od situacije u zapadnoj Bosni, gdje 'dugo *a*, по pravilu, зна за ovakvu fonetsku vrijednost', ili bar pokazuje 'više-manje jasnu tendenciju ka

⁴ Вуковић 1963, 24.

⁵ Петровић 1973, 29.

⁶ Драгичевић 2010, 234.

⁷ Дешић 1976, 33–34.

⁸ Пецо 1975, 87–90.

⁹ БХДЗБ 1985, 14–22.

¹⁰ Павловић 1927, 109–110.

¹¹ Ившић 1913 I, 180.

¹² Брозковић 1966, 137.

¹³ Халиловић 1996, 45–46.

zatvaranju', ovdje ne samo da je fakultativno nego je i sporadično i uz to nije karakteristično samo za dugo *a* (подвукао Д. К.).

Prema podacima M. Šimundića, pomjeranje artikulacije vokala *a* prema artikulaciji vokala *o* nije karakteristično za govor Imotske krajine i Bekije pa je 'izgovor glasa *a* jednak (...) njegovom izgovoru u knjiž. jeziku'. Budući da su derventski ikavci najvećim dijelom sa tog područja, odsustvo zatvaranja dugog vokala *a*, kao zajednička crta sa južnim šćakavskim govorima, ne govori samo o njegovoj neautohtonosti na derventskom području i o očuvanom tragu porijekla u ovoj crti, nego i o slaboj zastupljenosti ove pojave na širem derventskom području. Da je zatvaranje vokala *a* kod jekavaca u okolini Dervente bilo frekventno kao u zapadnoj Bosni, sigurno bi se odrazilo, kao i druge osobine, i na boju vokala *a* u govoru doseljenika ikavaca, bez obzira na to koliko im ta pojava bila strana¹⁴.⁶⁶

Овај подужи цитат није наведен без разлога. Ево о чему је ријеч. Грађа која је прикупљена приликом истраживања говора Срба посавског подручја истраживане зоне указује на сасвим супротно стање пошто је појава гласовне вриједности *a^o* на мјестима гдје је у књижевном језику дуго *a* једна од најбитнијих карактеристика вокалског система ове говорне зоне, а жариште јој је управо на дervентском подручју. Осим тога, затворенији изговор дугог вокала *a* одлика је свих категорија становништва: како оних старијих, тако и оних мање образованих, као и високообразованих.

Прикупљени примјери који ће сада бити наведени свједоче да је реализација затвореног дугог *a* сасвим обична било да је такво *a* носилац акцента или постакценатске дужине и небитно је за гласовну реализацију у каквом се фонемском окружењу налази. Исп.:

â^ostâ^oл ГД¹⁵, Ми, *astâ^oла* ГД, *ба^oбак* Се, *барика^oде* Пј, *ба^oшча* Тр, *ба^oшчу* Ка, *Бос^oнац* Тр, *бр^oка* ГД, *бр^oнка* Тр, *брига^oда* Се, *Ва^oсића* ГД, *вр^oта* Срб, *Вра^oчеви* Кор, у *га^oју* ГД, *гла^oва* БД, Лу, Ра, ГИ, преко *гла^oвѐ* ГД, Ле, БД, *гла^oву* Тр, *гљ^oб^oлнѝ* Кор, *з^oб^oш* Кор, *љ* п^o *д^oна* Кор, *д^oн^o* Кор, Тр, БД, *дв^o* ПИ, Кор, *дв^oнѐст* БД, ГИ, Ле, *д^oн^oр* Тр, БД, *д^oн^oр^o* ГД, *д^oч^o* Тр, преко *Дра^oвѐ* СЕ, *ћа^oцима* Кор, *За^oгреб* Пј, *з^oјам* БД, *з^oтвор* Тр, *зв^oн^oр* ПИ, *зл^oта* По, *игр^oчке* БД, *им^oње* Се, *ј^o* Пј, ГД, Тр, *Лов^oнка* БД, *кап^oл^oр* Кор, *к^oл^oч* Кос, *к^oм^o* Се, *ла^oда* Се, *л^oђа* Ка, *л^oн* БД, Аг, *луг^oра* Срђ, *љ^oк^oр* ГД, *м^oјка* БД, *м^oјстору* Пј, *м^oрву* БД, *мл^o* Кор, *мл^oда* ТР, *мл^oда* Се, *м^oшк^oра^oца*, *мушк^oрце* ГД, Кос *мушк^oрци* ГД, *н^oс* ТР, *љ* *н^oс* ГД, *н^oр^oст* БД, *н^oр^oсту* Пј, *ов^oца* БД, *оп^oнке* Кос, *п^o* Се, *п^oњ* Се, *Пр^oдр^oг* Тр, *н^o*

¹⁴ Баотић 1983, 49.

¹⁵ У раду су истражени пунктови означени следећим скраћеницама: Општина Србац: Брѐзовљани – Бре, Бр^oсник – Бр, Вл^oкница – Вл, Инађол – Ин, Каџци – Ка, К^oбаш – Коб, К^oрови – Кор, Лепеница – Ле, Н^oв^o Вѐс – НВ, П^oвелич – По, Пр^oјѐбљеши – Пр, Ра^oсавец – Ра, Се^oфер^oвци – Се, С^oитнеши – Си, Србац С^oело – Срб, Срђевини – Срђ, Ст^oри М^oртинац – СМ; Општина Пр^oњавор: Г^oр^oња Ђлова – ГИ, Печ^oнег Ђлова – ПИ, См^oртићи – См; Општина Дervента: Аг^oићи – Аг, Л^oг – Лу, Г^oр^oњи Д^oтл^oк – ГД, К^oстреш – Кос, М^oшк^oвци – Ми, П^oјеваловац – Пј, Тр^oст^oнци – Тр; Општина Босански Брод: Бар^oца Д^oња – БД.

rã°d ГД, *Rá°da* Се, *rã°днїка* Пј, *rã°днїцима* Тр, *rã°ж* Се, *rá°зрѣдã* Кос, на *Сá°ви* Тр, *сã°вскї* БД, *сá°ма* Тр, *сá°ми* Тр, *Свїѣ̄ã°р* Срб, *Слã°вкѣ* ГД, *стã°н* Тр, *стã°рї* БД, *ствã°ри* Тр, *ствã°рї* БД, *ѷã°ке* Тр, *чã°ст* Тр, *шã°кã* Тр.

д̄р̄жã°ли Се, *зã°пã°мти* Кор, *зарã°дили* Тр, *звã°ли* Тр, *знã°м* Пј, *знã°ш* Се, ГД, *ишã°рãне* Ка, *кã°жѣм* Кор, Тр, *клã°ле*, *пã°лї* Пј, *плã°тит* БД, Лу, *пдкã°жѣ* ГД, *попã°лише* Пј, *плã°ћãм* Ка, *понã°шат* се Тр, *прїпã°лї* БД, *rã°дѣ* Тр, *нѣ rã°дѣ* БД, *rã°дї* Кор, Тр, *рã°ди°о* Пј, Кос, *рã°дила* Ка, ГД, *рã°дили* Тр, *рã°дило* ПИ, *рã°дит* Кор, БД, Кос, *рã°ћã* Пј, *рã°ћãле* Пј, *развã°лит* Тр, *рã°нѣ* Тр, *сарã°ни°о* Се, *слã°гãн* Ка, *снã°ћи* се Тр, *спã°љено* Се, *ѷдã°ла* се Се, *ѷдã°те* Тр, *урã°ди* ГД, Тр;

нã° ме Тр, *полã°ко* Тр.

Кад се сагледају сви наведени примјери, долази се до следећег закључка: Затварање дугог *a* присутно је у читавој посавској зони између Врбаса и Украјине. Појава је најраспрострањенија у дервентској области и у дијелу бродске општине који је обухваћен нашом границом, веома је фреквентна и у подручјима србачке општине која су на граници са дервентском облашћу, није занемарива ни у прњаворској зони према Дрвенти, а што се иде даље западно према Врбасу, ова појава слаби и постаје факултативна западније од Српца.

Судећи према Дешићевој грађи, наведена појава занемарива је и у дијелу градишке општине који је он истражио (забиљежена су свега два примјера, и то са потпуном замјеном $a > o^{16}$), а закључак који је горе изведен у потпуности потврђује материјал Д. Црњак прикупљен приликом обраде терминологије куће и покућства у Лијевчу пољу и Жупи¹⁷, те пастирске лексике лакташког краја¹⁸. На крају, нашем истраживању и закључку у прилог иде и грађа која је прикупљена у Кремни, селу прњаворске општине¹⁹.

Према свему до сад наведеном, може се констатовати да је појава затвореног *a* једна од најбитнијих изоглоса у ареалу који се овдје обрађује.

О природи ове појаве и њеном поријеклу доста увјерљивих чињеница доноси Пецо²⁰. Као могућност узрока појаве он, позивајући се на више извора, наводи низ фактора: страни утицај, упрошћавање старог вокалског система, психофизичке чиниоце и сл.

Ако бисмо, на крају, узели у обзир читав штокавски говорни простор и сагледали укупно стање у његовом вокализму, најлогичнији закључак јесте

¹⁶ В. Дешић 1976, 34.

¹⁷ В. Црњак 2006, 307–330.

¹⁸ Црњак 2011, 199–206.

¹⁹ “Случајеве помереније артикулације вокала (нпр. затворенијег изговора вокала *a*), на које упућују неки други истраживачи западнобосанских ијекавских говора, нисам овде приметио“ (Драгичевић 2008, 105).

²⁰ В. Пецо 1975, 92–95.

да је појава затворенијег вокала *a* у говорима у којима се јавља фонетске природе, тј. „љености“ говорника при изговору вокала, што је у дужем временском периоду историјског развоја језика постало општа језичка црта. Како другачије објаснити истовремене, готово редовне, редукције вокала *u* у постакценатској позицији?! Страни утицај сигурно не може бити. Дакле, то је аутохтона језичка појава.

4. Према промјени *ra > re* у три коријена: *враб-*, *крад-* и *раст-* простор српских посавских говора између Врбаса и Украине припада III Ивићевој зони²¹, значи скупини сјеверозападнокавских говора, затим говора сјеверно од зоне два у Босни и Славонији, те говора бачких Буњеваца. Прикупљени материјал изгледа овако:

У свим пунктовима забиљежена је промјена *ra > re* у коријену *враб-*: *врѣбац*, мада није ни мали број случајева са књижевним ликом, што је и сасвим обично у данашње вријеме²².

Кад је у питању коријен *раст-*, није записан ниједан случај промјене *ra > re*, али се информатори, поготову они који су живјели у сусједству с икавцима, сјећају да су њихови преци често знали рећи *рѣсти*, *нѣрѣстѣ* и сл. Овакво стање могло се и очекивати пошто је и за ијекавскошћакавске говоре запажено да се ради о секундарној појави која је донесена са простора између Далмације и западне Херцеговине²³.

Коријен *крад-* јавља се искључиво у таквој форми: *крѣде*, *крѣдѣ*, *пѣк-раст*²⁴, *ѣк-раст* и сл.

5. Појава губљења вокала *a* није честа и карактеристична је за бржи темпо говора. У иницијалној позицији ријечи забиљежена је само у страниој ријечи *ѣродрѣм* Кор, а у медијалној позицији у: *Бањлѣку* Се, *касти* ПИ, *покашићу* Се *ѣвдлѣна* Кор.

У финалним позицијама ријечи има нешто више примјера оваквих редукција и оне се у највећем броју јављају у сантхијским везама, а рјеђе у појединачним ријечима:

дѣђѣ нѣм ГД, *дѣћерѣ нѣм* крѣву ГД, *бѣлѣ ѣшт* него *нѣшта* Тр, *нѣшт* Се, ГД, Кор, *није тѣ нѣшт* СМ, *нисам нѣшт* рѣкла Тр;

²¹ Ивић 1964, 383–394.

²² У Кладњу је биљежена само секвенца *-ra-* (Реметић 1970, 109).

²³ “Derventski kraj pripada III zoni te se promjena *ra* u *re* u korijenu *rast-* ne može tumačiti kao rezultat procesa koji su se odvijali na ovom području. Nju su samo donijeli ikavci doseljenici iz starog kraja, prostora na granici između Dalmacije i zapadne Hercegovine. Mada oblici sa *re* u korijenu *rast-* sve više ustupaju mjesto oblicima sa *ra*, oni su i danas frekventniji od oblika sa *ra* u centralnoj ikavskoj zoni, a mogu se čuti i izvan nje, pa i dijelovima derventskog kraja u kome dominiraju jekavski šćakavci. Njihova zastupljenost je pouzdan trag koji vodi ka porijeklu ikavskog stanovništva u okolini Dervente” (Баотић 1983, 52).

vàʎd ће знат Ка, *dòst* дјецѐ ПИ, *биће dòst* Кор, ГД, СМ, *dòш* чѐљади (= доста чѐљади) Ка, *нàм* трѐбà Пр, *нег* бјѐжѐ ПИ, *нек* йдѐ По, *нек* йдӯ По, *нек* й мй знáмо Се, *нек* јà ймáм По, *нек* ўзмѐ ГД, Кор, *тӯд* проћи Ка, *тӯд* путом Пј, *тӯд* се прòбáци Ка.

6. За говоре сјеверне Босне Вујичић је уочио да је у њима присутна појава затварања вокала *a* у правцу *e*. Код старијег становништва у змијањском говору Петровић је запазио да долази до „затварања сваког кратког послеакцентског *a*, без обзира на његово порекло, и то у распону између *a* и *e*“²⁴. Затварање је забиљежено и у Пиви и Дробњаку, у источној Херцеговини, у западној Босни, Лици²⁵ и на другим подручјима. За дервентско подручје Баотић је навео неколико примјера таквог затварања и констатовао да та појава „није карактеристична за govore derventskog kraja u sjelini, pa ni za ikavskošćakavski“²⁶.

И грађа прикупљена за овај рад указује на то да је стање слично оном какво је Баотић забиљежио на икавскошћакавском подручју. Замјене се јављају у ограниченом броју лексема, а и оне углавном алтернирају с ликовима из стандардног језика. Исп.:

*váшер*²⁷ Кос, *дугечкй* Пј, ПИ, По, *зѐмљенѐ* Пј, *зѐмљени* ГД, Ка, *катàстер* Тр, *кйлометер* Се, *мѐтер* ПИ, Аг, Ин, *мѐтѐрã* ГД, Лу, БД, *нѐпријетѐља* Кор, *нѐпријетѐљскõм* Пр, *офензйва* Кор, *прйјетѐљ* ПИ, Кор, *прйјетѐљом* ПИ, *цилйндѐр* Аг; *шйвѐћу* машину ГД.

нйкед Пр, *сãдѐ* Ка, *сутрѐдãн* ПИ, *сътрѐдãн* СМ;
је л дѐ Пр, Кор, Кос.

7. Због случајева затварања вокала *a* у правцу *o* очекиван је и велики број потврда за супституције $a > o$, али је забиљежено врло мало таквих замјена. У свим позицијама ради се о замјенама кратког вокала *a*: *двјѐсто* ПИ, По, Срб, Лу, Сит, БД, Ин, По, *кобãница* ГД, *пãнтоле* Срђ, *пãнтолицѐ* БД, *трйсто* ПИ, Тр, Се, Ми, Рас, Пр, СМ;

зãбовљã ГД, *зãбовљãм* се Срб, *пòклоњã* БД, *склòњãли* се Срб; *сò* тйм Ка.

Као што је из презентованих примјера видљиво, у бројевима *двјѐсто* и *трйсто* у питању су замјене аналошке природе (према *сто*, *петсто*, *шестсто* и сл.²⁸), а *o* истој појави је ријеч и у примјеру *сò* тйм (аналогија према

²⁴ Петровић 1973, 33.

²⁵ В. Вуковић 1939/39, 8–9, Пецо 1964, 33–35, Дешић 1976, 36, Драгичевић 1986, 48–49 и тамо наведену литературу.

²⁶ Баотић 1983, 50.

²⁷ У говорима србијанског Полимља М. Николић уз *váшер* наводи да је чешћи облик *váшир* (Николић 1991, 219).

²⁸ Исп. Драгичевић 1986, 54.

- Вуковић 1963: Ј. Vuković, *Bosanski i hercegovački ijekavski govorni tipovi*, GZM XVII, 17–28.
- Дешић 1976: М. Дешић, *Западнобосански ијекавски говори*, СДЗБ XXI, Београд, 1–316 + карте.
- Драгичевић 2002: М. Драгичевић, *Судбина самогласничких секвенци у данашњем говору требавских Срба*, Српски језик VII/1–2, Београд, 205–211.
- Драгичевић 2003: М. Драгичевић, *О говору села Бранешци у околини Челинца*, Српски језик VIII/1–2, Београд, 303–314.
- Драгичевић 2004: М. Драгичевић, *О неким фонетским особинама данашњег говора требавских Срба*, Зборник радова са трећег међународног скупа Живот и дело академика Павла Ивића, Суботица – Нови Сад – Београд, 451–459.
- Драгичевић 2007: М. Драгичевић, *О говору Срба Бање Врућице крај Теслића I (фонетске и морфолошке особине)* СДЗБ LIV, Београд, 323–401.
- Драгичевић 2008: М. Драгичевић, *Белешке о говору села Кремне у западној Босни*, Српски језик 13/1–2, Београд, 103–111.
- Драгичевић 2010: М. Драгичевић, *Важније гласовне особине говора Срба из неких насеља у околини Дервенте у северној Босни*, ЈФ LXXVI, Београд, 231–253.
- Драгичевић 2011: М. Драгичевић, *О морфолошким особинама говора Срба трију насеља из околине Дервенте у северној Босни*, ЈФ LXXVII, 216–239.
- Ивић 1964: Р. Ivić, *Promena ra > re u srpskohrvatskim govorima*, Prace filologiczne XIII, 2, Warszawa, 383–393.
- Ивић 1996: П. Ивић, *О језику*, у: Група аутора, „Република Српска Крајина“, Книн–Београд, 143–158.
- Ившић 1913: S. Ivšić, *Današnji posavski govor*, Rad JAZU, knj. 196, Zagreb, 124–154.
- Козомара 2003: Д. Козомара, *Кратак преглед консонантског система говора села Станари код Добоја*, Српски језик VIII/1–2, Београд, 637–643.
- Козомара 2005: Д. Козомара, *Говор Чечаве (села у сјевероисточном дијелу општине Теслић)*, магистарски рад у рукопису, Бањалука 2005, стр. 141.
- Николић, М. 1991: М. Николић, *Говори србијанског Полиња*, СДЗБ XXXVII, Београд, 1–549.
- Павловић 1927: М. Павловић, *О становништву и говору Јајца и околине*, СДЗБ III, Београд.
- Петровић 1973: Д. Петровић, *О говору Змијања*, Библиотека ЗФЛ XIV/1–2 и XV/1–2, Нови Сад.
- Пецо 1964: А. Пецо, *Говор источне Херцеговине*, СДЗБ XIV, Београд, 1–200 + карта.
- Пецо 1975: А. Пецо, *Икавскоићакавски говори западне Босне* (I дио: Увод и Фонетика), БХДЗБ I, Сарајево, 1–264.
- Реметић 1970: С. Реметић, *Фонетске и морфолошке карактеристике говора Срба у Кладњу и околини*, Прилози проучавању језика VI, Нови Сад, 104–133.
- Танасић 2000: С. Танасић, *Један тип сложене предлошко-надежне конструкције у говору Вучијака*, ЗМСЗФил 43, Нови Сад, 589–593.

- Танасић 2004^a: С. Танасић, *О конструкцији к/ка + датив у говору Срба добојског краја*, Српски језик IX/1–2, Београд, 351–357.
- Танасић 2004^b: С. Танасић, *Из синтаксе говора добојског краја: надежи са финалним значењем* (у зборнику Живот и дело академика Павла Ивића, Суботица – Нови Сад – Београд, 479–488.
- Танасић 2006: С. Танасић, *Један случај модалне употребе футура другог у говору Срба добојског краја* (Годишњак за српски језик и књижевност, год. XX, бр. 8, Филозофски факултет у Нишу, 435–433.
- Танасић 2007: С. Танасић, *Двије ријеке у добојском крају*, ЗФЛ, књ. L, Нови Сад, 899–904.
- Танасић 2009: С. Танасић, *Једна специфична употреба конструкције под + акузатив у српском говору Подновља и околине*, Годишњак за српски језик и књижевност, Филозофски факултет у Нишу, год. XXII, бр. 9, 493–502.
- Халиловић 1996: S. Halilović, *Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke Dubrovačke*, BHDZb VII, Sarajevo, 1–262 + карте.
- Црњак 2006: Д. Црњак, *Терминологија куће и покућства у Лијевчу пољу и Жути*, Филозофски факултет, Бања Лука.
- Црњак 2007: Д. Црњак, *Називи алатки за кошење у Лијевчу пољу и Жути*, ЗФЛ, књ. L, Нови Сад, 917–926.
- Црњак 2009: Д. Црњак, *Називи ограда и њихових дијелова у Лијевчу пољу и Жути*, Годишњак за српски језик и књижевност, Филозофски факултет у Нишу, год. XXII, бр. 9, 523–535.
- Црњак 2011: Д. Црњак, *Пастирска лексика лакташког краја*, Филолошки факултет, Бањалука.
- Цукут 2013: С. Цукут, *Говор младих Дервенте*, Бањалука, магистарски рад у рукопису, стр. 105.

Dragomir V. Kozomara

ABOUT THE VOWEL A IN THE SERBIAN SPEECHES IN THE POSAVINA BETWEEN THE VRBAS AND THE UKRINA RIVERS

This paper focuses on the vowel according to the dialectological corpora gathered in the Posavina region between the Vrbas and the Ukrina rivers. Moreover, the overall conditions have been compared with the conditions in some other less or more similar languages.